

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ઉસમાન મિયાં અને અન્યો

વી.

બિહાર રાજ્ય

ઓક્ટોબર ૪, ૨૦૦૪

[અરિજીત પાસાયત અને સી. કે. ઠાકર, ન્યાયમૂર્તિઓ]

દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦

પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના આધારે ગુના સાબિતી - સિદ્ધાંતોનું
પુનરાવર્તન - મૃત વ્યક્તિને ઈજાઓ હોવાનું જણાઈ આવેલ છે - યોગ્ય રીતે
સમજાવવામાં આવ્યું નથી - અપીલકર્તાઓ દ્વારા મૃતદેહને ઉતાવળમાં

દફનાવવાનો પ્રયાસ – અરજી ખોટી – અપીલકર્તાઓ ફરાર – ઠેરવવામાં આવ્યું કે, આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવા માટે સંજોગો પૂરતા છે – જોકે બચાવ પક્ષની અરજીની ખોટી માન્યતા દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતી નથી, તે ફરીયાદપક્ષના કેસને સાબિત કરવા માટે વધારાની કડી પ્રદાન કરે છે.

મૃતકના લગ્ન અપીલકર્તા નંબર ૧ સાથે થયા હતા.અપીલકર્તા ૨ અને ૩ તેણીના સાવકા પુત્રો હતા અને તેઓ લગ્નથી ખુશ ન હતા.લગ્નના બે મહિના પછી મૃતકએ માહિતી મોકલવાનું શરૂ કર્યું કે અપીલકર્તાઓ તેને હેરાન કરતા અને ત્રાસ આપતા અને તેને મારી નાખવાની ધમકી પણ આપતા. ઘટના પહેલાના દિવસો આર. એચ. (પી. ડબલ્યુ -૩), માહિતી આપનારનો નાનો ભાઈ તેને મળ્યો હતો જ્યારે તેણીએ તેને અપીલકર્તાઓ દ્વારા હત્યા ન થાય તે માટે તેને લઈ જવા કહ્યું હતું. તેની બહેનના મૃત્યુની માહિતી મળતાં પી. ડબલ્યુ.-૧૦, પી. ડબલ્યુ.-૪, પી. ડબલ્યુ.-૮, પી. ડબલ્યુ.-૩, તેની બહેન અને પી. ડબલ્યુ.-૭ નાસિરપુર ગામમાં અપીલકર્તાઓના ઘરે ગયા અને ઘરના દક્ષિણ વરંડામાં ખાટલા પર પડેલો મૃતકનો મૃતદેહ જોયો.શરીર કપડાથી ઢંકાયેલું હતું.ત્યાં સુધીમાં બે ગામોના ઘણા લોકો એટલે કે છતરઘાટ અને નાસિરપુર ત્યાં ભેગા થઈ ગયા હતા.ગરદન પર ઉઝરડા અને વાદળી રંગના ડાઘના નિશાન અને જમણા પેરિએટલ વિસ્તાર પર કાળા ડાઘ દેખાતા હતા.મૃતકની હત્યા તેના પતિ અને તેના સાવકા પુત્રો, એટલે કે હાજર અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવી હોવાના

ઉપરોક્ત નિશાન જોયા પછી શંકાના આધારે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી.અરજદારો તેમના ઘરમાંથી ફરાર થઈ ગયા હતા.તેઓ મૃતદેહને દફનાવવા માટે સખત દબાણ કરી રહ્યા હતા પરંતુ પોલીસ દળને જોઈને તેઓ ભાગી ગયા હતા.

આરોપીએ સુનાવણીનો બચાવ કર્યો હતો કે મૃતક ઘટનાની તારીખના ૩ થી ૪ દિવસ પહેલા બીમાર હતો અને ખૂબ જ નબળો પડી ગયો હતો.તે રાત્રે તે ફૂવામાંથી પાણી લેવા આવી હતી અને જ્યારે તે નીચે પડી ત્યારે તેને ઈજાઓ થઈ હતી, તે બેભાન થઈ ગઈ હતી અને ત્યારબાદ તેનું મૃત્યુ થયું હતું.ટ્રાયલ કોર્ટે જે સંજોગો પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો હતો તેના પર આધાર રાખીને આરોપી વ્યક્તિઓને દોષિત ઠેરવ્યા હતા, એમ કહીને કે ડી. ડબલ્યુ. ના પુરાવાને નકારી કાઢતાં આરોપોને સાબિત કરવા માટે સંજોગો પૂરતા હતા –૧.

અપીલમાં હાઈકોર્ટે ટ્રાયલ કોર્ટના આદેશને સમર્થન આપ્યું હતું અને ચુકાદો આપ્યો હતો કે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ ખામી નથી.

આ કોર્ટમાં અપીલ કરવા પર, એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કેસ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત છે કે જે સંજોગો સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, તે સંજોગોની સંપૂર્ણ સાંકળ બનાવતા નથી અને તેથી, આરોપી–

અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા માટે તેના પર આધાર રાખી શકાતો નથી, અને ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી, અપીલકર્તા નંબર ૧ સુધી આરોપને સાબિત કરતી નથી.

પ્રતિવાદી-રાજ્યએ નીચેની અદાલતોના ચુકાદાને ટેકો આપ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની અદાલતોના સારી રીતે તર્કબદ્ધ અને સારી રીતે ચર્ચા કરાયેલા ચુકાદાઓએ આરોપી વ્યક્તિઓનો દોષ સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત કર્યો છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

અપીલને ફગાવી દેતા, આ કોર્ટે

ઠેરવ્યું :૧. ગુનાને સાબિત કરવા માટે તે જરૂરી નથી કે ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોય અને તમામ સંજોગોમાં કોર્ટ સમક્ષ તે વ્યક્તિઓની તપાસ કરીને સીધા આંખના પુરાવા દ્વારા સાબિત થવો જોઈએ જેમણે તેનું કૃત્ય જોયું હતું.ગુનાને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા દ્વારા પણ સાબિત કરી શકાય છે.ફેક્ટમ પ્રોબેન્ડમની મુખ્ય હકીકત ફેક્ટમ પ્રોબેન્સમાંથી લેવામાં આવેલા ચોક્કસ તારણો દ્વારા પરોક્ષ રીતે સાબિત થઈ શકે છે, જે પુરાવાઓ છે.તેને અલગ રીતે કહીએ તો, પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા મુદ્દાના મુદ્દા પર સીધા નથી પરંતુ તેમાં અન્ય વિવિધ તથ્યોના પુરાવાઓનો સમાવેશ થાય છે જે મુદ્દાની હકીકત સાથે ખૂબ

નજીકથી સંકળાયેલા છે જે એકસાથે સંજોગોની સાંકળ બનાવે છે જેમાંથી મુખ્ય હકીકતનું અસ્તિત્વ કાયદેસર રીતે અનુમાનિત અથવા અનુમાનિત કરી શકાય છે.[૨૭-બી, સી]

૨. જ્યાં કેસ સંપૂર્ણપણે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોય, ત્યાં અપરાધના નિષ્કર્ષને ત્યારે જ ન્યાયી ઠેરવી શકાય છે જ્યારે તમામ દોષિત તથ્યો અને સંજોગો આરોપીની નિર્દોષતા અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના અપરાધ સાથે અસંગત હોવાનું જણાય.જે સંજોગોમાંથી આરોપીના અપરાધ અંગે નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે તે વાજબી શંકાની બહાર સાબિત થવું પડશે અને તે સંજોગોમાંથી અનુમાન લગાવવાની માંગ કરવામાં આવેલી મુખ્ય હકીકત સાથે નજીકથી સંકળાયેલ હોવાનું દર્શાવવું પડશે.જ્યાં કેસ સંજોગોમાંથી લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ પર આધાર રાખે છે ત્યાં સંજોગોની સંચિત અસર એવી હોવી જોઈએ કે જેથી આરોપીની નિર્દોષતાને નકારાત્મક બનાવી શકાય અને ગુનાઓને કોઈપણ વાજબી શંકાની બહાર સાબિત કરી શકાય.[૨૭-D, E, F, G]

હુકુમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૭૭) એસ.સી. ૧૦૬૩; એરાડુ વિરુદ્ધ હૈદરાબાદ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૬) એસ.સી. ૩૧૬; એરભદ્રપ્પા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૮૩) એસ.સી. ૪૪૬; યુ.પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ સુખબાસી, એ.આઈ.આર. (૧૯૮૫) એસ.સી.

૧૨૨૪; બલવિંદર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૮૭) એસ.સી. ૩૫૦; અશોક કુમાર ચેટર્જી વિરુદ્ધ એમ.પી. રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૮૯) એસ.સી. ૧૮૯૦ અને ભગત રામ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય, એ.આઈ.આર. (૧૯૫૪) એસ.સી. ૬૨૧ નો સંદર્ભ કરવામાં આવ્યો છે.

૩. ટ્રાયલ કોર્ટે તબીબી પુરાવાઓ સાથે વિસ્તૃત રીતે વ્યવહાર કર્યો છે અને જાણવા મળ્યું છે કે ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તારણો સાથે અસંગત ન હતો. એક મહત્વપૂર્ણ લક્ષણ, જેની નીચેની અદાલતો દ્વારા યોગ્ય રીતે નોંધ લેવામાં આવી છે, તે એ છે કે શરૂઆતમાં આરોપી વ્યક્તિઓ હાજર હોવા છતાં, જ્યારે પોલીસ સમક્ષ ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી કે આ કેસ આકસ્મિક મૃત્યુ નહીં પણ હત્યાનો હતો, ત્યારે આરોપી વ્યક્તિ ફરાર થઈ ગયો છે. અન્ય એક વિશેષતા, જેની નીચેની અદાલતો દ્વારા યોગ્ય નોંધ લેવામાં આવી છે, તે એ છે કે મૃતદેહને ઉતાવળમાં દફનાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાઓ મૃતકના ઘરના રહેવાસીઓ હતા. બચાવ પક્ષના સાક્ષી ડી. ડબલ્યુ.-૧નો પુરાવો, જેની એ દલીલને સાબિત કરવા માટે તપાસ કરવામાં આવી હતી કે મૃતક ફૂવાની નજીક નીચે પડી ગયો છે, તેને કાઢી નાખવામાં આવ્યો છે. જોકે બચાવ પક્ષની અરજીનું જૂઠાણું સાબિત કરવા માટે પૂરતું નથી. આરોપો, તે ફરિયાદી પક્ષના આરોપોને સાબિત કરવા માટે વધારાની કડી પ્રદાન કરે છે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પ્રકાશિત સંજોગો, આરોપને

સાબિત કરવા માટે પૂરતા છે, જેમ કે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલકર્તાઓ સામે યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યો છે.

[૩૦-C, D, E, F]

ફોજદારી અપીલીય અધિકારક્ષત્ર : ફોજદારી અપીલ નંબર ૫૮૭/૧૯૯૯.

ફોજદારી અપીલ નંબર ૪૨૪/૧૯૮૬ માં પટના હાઈકોર્ટના ૭/૮/૯૮ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ તરફે યુ. યુ. લલિત, ઝકી અહમદ ખાન અને ઇરશાદ અહમદ.

પ્રતિવાદીઓ તરફે બી. બી. સિંહ અને કુમાર રાજેશ સિંહ.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ અરિજીત પસાયત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

ત્રણ અપીલકર્તાઓએ પટણા હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ (ટૂંકમાં 'આઈ. પી. સી.') ની કલમ ૩૨ સાથે વાંચી શકાય તેવા

ગુના માટે તેમની સજાને સમર્થન આપતા ચુકાદાની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવતી વર્તમાન અપીલ દાખલ કરી હતી અને સેશન્સ ટ્રાયલ નંબર ૧૪૫/૧૯૮૩ માં લર્નડ સેશન્સ જજ, ગયા, બિહાર દ્વારા લાદવામાં આવેલી આજીવન કેદની સજા.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે આ કોર્ટ સમક્ષ અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન અપીલકર્તા નંબર ૨ મૃત્યુ પામ્યો છે અને તેથી જ્યાં સુધી તેની વાત છે ત્યાં સુધી અપીલ રદ કરવામાં આવી છે.

મુકદ્દમા દરમિયાન જાહેર કરાયેલ ફરિયાદી પક્ષનું નિવેદન નીચે મુજબ છે:

નાસિરપુર ગામના કલામુદ્દીન અને અલાઉદ્દીન મિયાંએ ઇશ્તેક અહેમદ (પી. ડબલ્યુ. -૧૦) અને ફરિયાદી પક્ષના અન્ય સભ્યો વહેલી સવારે ચટરઘાટ ગામમાં તેમના ઘરે ૬/૩/૧૯૮૧ પર કે સૈસ્તા ખાતૂન (ત્યારબાદ 'મૃતક' તરીકે ઓળખાય છે) નું અવસાન થયું છે.તેમને કહેવામાં આવ્યું હતું કે કેટલાક મહેમાનો મૃતકના ઘરે આવ્યા હતા; તેમને ભોજન પીરસ્યા પછી તે સૂઈ ગઈ હતી.મધ્યરાત્રિએ તેણીના રડવાનો અવાજ સંભળાયો હતો અને ત્યારબાદ જાણવા મળ્યું હતું કે તેણીનું મૃત્યુ થયું હતું.

ઉપરોક્ત માહિતી મળતાં ઇશ્તેક અહેમદ (પી. ડબલ્યુ. -૧૦) (કેસની માહિતી આપનાર) તેના પિતા અનવરુલ હક (પી. ડબલ્યુ. -૪), માતા

નફીસા ખાતૂન (પીડબ્લ્યુ -૮), ભાઈ રશીદ હુસૈન (પી. ડબલ્યુ. -૩), બહેન (તપાસ કરવામાં આવી નથી) અને કાકી હસમત ખાતૂમ (પી. ડબલ્યુ. -૭) તેઓ નાસિરપુર ગામમાં અપીલકર્તાઓના ઘરે સવારે લગભગ ૭ વાગ્યે પહોંચ્યા હતા.તેઓએ ઘરના દક્ષિણ વરંડામાં ખાટલા પર પડેલો સાયસ્તા ખાતૂનનો મૃતદેહ જોયો.શરીર કપડાથી ઢંકાયેલું હતું.ત્યાં સુધીમાં બે ગામોના ઘણા લોકો એટલે કે છતરઘાટ અને નાસિરપુર ત્યાં ભેગા થઈ ગયા હતા.તેઓ ફફડતા અવાજે વાત કરી રહ્યા હતા કે સૈસ્તા ખાતૂનની હત્યા કરવામાં આવી છે.મૃતકની છેલ્લી ઝલક મેળવવા માટે તેના ચહેરા પરથી કાપડ દૂર કરવામાં આવ્યું હતું.ગરદન પર ઉઝરડા અને વાદળી રંગના ડાઘના નિશાન અને માતાપિતાના જમણા ભાગ પર કાળા ડાઘ દેખાતા હતા.ફરિયાદી પક્ષને ઉપરોક્ત નિશાન જોયા પછી શંકા થઈ કે મૃતકની હત્યા તેના પતિ અને તેના સાવકા પુત્રો એટલે કે હાજર અપીલકર્તાઓ દ્વારા કરવામાં આવી હતી.

ફરદેયાનમાં જે ઇશ્તેક અહેમદ (પી. ડબલ્યુ. -૧૦) સાંજે ૬ વાગ્યે અપીલકર્તાઓના ઘરના આંગણામાં રાખવામાં આવેલા, તેમણે વધુમાં ઉલ્લેખ કર્યો કે મૃતકના લગ્ન ૮મી માર્ચ, ૧૯૮૦ના રોજ અપીલકર્તા નંબર ૧ ઉસ્માન મિયાં સાથે થયા હતા.અપીલકર્તાઓ અબરાર અહેમદ અને ઇફ્તેખાર અહેમદ, જેઓ તેના સાવકા દીકરાઓ હતા, તેઓ લગ્નથી ખુશ ન હતા.લગ્નના બે મહિના પછી મૃતકએ એવી માહિતી મોકલવાનું શરૂ કર્યું કે અપીલકર્તાઓ તેને હેરાન અને

ત્રાસ આપતા હતા.એક કે બે વાર તેઓએ તેને મારી નાખવાની ધમકી પણ આપી હતી.ઘટનાના દસ દિવસ પહેલા રાશિદ હુસૈન (પી. ડબલ્યુ. -૩), માહિતી આપનારનો નાનો ભાઈ તેને મળ્યો હતો જ્યારે તેણીએ તેને અપીલકર્તાઓ દ્વારા હત્યા ન થાય તે માટે તેને લઈ જવા કહ્યું હતું.બાતમીદારએ વધુમાં ઉદ્દેશ કર્યો હતો કે અપીલકર્તાઓ તેમના ઘરમાંથી ફરાર હતા.તેઓ મૃતદેહને દફનાવવા માટે સખત દબાણ કરી રહ્યા હતા પરંતુ પોલીસ દળને જોઈને તેઓ ભાગી ગયા હતા.

ઉપરોક્તના આધારે ફરદબેયાન ચંદૌતી પી. એસ. કેસ નંબર ૩૪/૮૧ ૬/૩/૧૯૮૧ પર નોંધવામાં આવ્યો હતો.તપાસ હાથ ધરવામાં આવી હતી અને તે પૂર્ણ થયા બાદ અપીલકર્તાઓ સામે આરોપપત્ર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.આરોપીઓએ નિર્દોષ હોવાનો દાવો કર્યો હતો અને સુનાવણીનો સામનો કર્યો હતો.

આરોપી વ્યક્તિઓ જેમ કે કોસ એક્ઝામિનેશનના વલણ અને ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા સૂચનો અને ડી. ડબલ્યુ. ૧, શુએલ અહેમદના પુરાવા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૃતક ઘટનાની તારીખના ૩ થી ૪ દિવસ પહેલા બીમાર હતો અને ખૂબ જ નબળો પડી ગયો હતો.તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ રાત્રે કૂવામાંથી પાણી લેવા આવી હતી અને જ્યારે તે નીચે પડી ત્યારે તેને ઈજાઓ થઈ હતી, તે બેભાન થઈ ગઈ હતી અને ત્યારબાદ તેનું મૃત્યુ થયું

હતું.તેના આરોપોને આગળ વધારવા માટે ફરિયાદી પક્ષે ૧૧ સાક્ષીઓની તપાસ કરી હતી.ઇશ્તેક અહેમદ (પી. ડબલ્યુ. -૧૦) તે માહિતી આપનાર અને મૃતકનો ભાઈ હતો.રશીદ હુસૈન (પી. ડબલ્યુ. -૩) તેણીનો ભાઈ હતો અને પી. ડબલ્યુ. ૪ અને ૮, અનવરરુલ હક અને નફીસા ખાતૂન અનુક્રમે તેણીના પિતા અને માતા હતા.પોસ્ટમોર્ટમ ડૉ. કપિલદેવ પ્રસાદ (પી. ડબલ્યુ. -૯).

એ નોંધવું જોઈએ કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા, ૧૯૭૩ (ટૂંકમાં 'સંહિતા') ની કલમ ૩૧૩ હેઠળ આરોપી વ્યક્તિઓની તપાસ દરમિયાન તેઓએ ઘરના વરંડામાં મૃતદેહની હાજરીનો ઇનકાર કર્યો હતો.

ટ્રાયલ કોર્ટે જે સંજોગો પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો તેના પર આધાર રાખીને આરોપી વ્યક્તિઓને દોષી ઠેરવ્યા હતા.એ નોંધવું જોઈએ કે આ કેસ નોંધપાત્ર પુરાવા પર આધારિત હતો અને તેમાં કોઈ નજરે જોનાર સાક્ષી નહોતો.ટ્રાયલ કોર્ટે ચુકાદો આપ્યો કે સંજોગો આરોપોને સાબિત કરવા માટે પૂરતા હતા, ડી. ડબલ્યુ. ના પુરાવા પર અવિશ્વાસ કરતા -૧.

અપીલમાં હાઈકોર્ટે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓની વિગતવાર તપાસ કરી હતી અને વિવાદિત આદેશ દ્વારા ચુકાદો આપ્યો હતો કે ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદામાં કોઈ નબળાઈ નથી.

અપીલના સમર્થનમાં વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી યુ. યુ. લલિતે રજૂઆત કરી હતી કે આ કેસ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત છે.જો સંજોગો સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકારવામાં આવે તો પણ, તેઓ સંજોગોની સંપૂર્ણ સાંકળ બનાવતા નથી અને તેથી, આરોપી-અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા માટે તેમના પર ભરોસો કરી શકાતો નથી.કોઈ પણ સંજોગોમાં, તેમના જણાવ્યા અનુસાર, જ્યાં સુધી અપીલકર્તા નંબર ૧-ઉસ્માન મિયાંની વાત છે ત્યાં સુધી ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી સામગ્રી આરોપને સાબિત કરતું નથી.

બીજી તરફ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલે નીચેની અદાલતોના ચુકાદાને ટેકો આપ્યો હતો અને રજૂઆત કરી હતી કે નીચેની અદાલતોના સારી રીતે તર્કબદ્ધ અને સારી રીતે ચર્ચા કરાયેલા ચુકાદાઓએ આરોપી વ્યક્તિઓનો દોષ સ્પષ્ટ રીતે સ્થાપિત કર્યો છે અને તેમાં કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા સંજોગો નીચે મુજબ છે:

(૧) સૈસ્તા ખાતૂન અપીલકર્તા નંબર ૧ ઉસ્માન મિયાં @ઘાસો મિયાંની બીજી પત્ની અને અપીલકર્તા નંબર ૨ ઇફ્તેખાર મિયાં અહેમદ અને અપીલકર્તા

નંબર ૩ અબરાર અહેમદની સાવકી માતા હતી.હકીકતમાં, આ સ્વીકારવામાં આવે છે.

(૨) સૈસ્તા ખાતૂન તેમના પતિના ઘરે મૃત્યુ પામ્યા હતા.આ વાત પણ સ્વીકારવામાં આવે છે.

(૩) મૃતદેહ અપીલકર્તાના ઘરના વરંડામાં ખાટલા પર રાખેલો મળી આવ્યો હતો.

(૪) જ્યારે ફરિયાદી પક્ષના સાક્ષીઓ સ્થળ પર પહોંચ્યા ત્યારે મૃતદેહ કપડાથી ઢંકાયેલો હતો.

(૫) શરીર પર ઈજાના નિશાન હતા.

(૬) અપીલકર્તાઓ ઉતાવળમાં મૃતદેહને દફનાવવા માંગતા હતા.

(૭) સૈસ્તા ખાતૂન સાથે અપીલકર્તાઓ, ખાસ કરીને અપીલકર્તા નંબર ૨ દ્વારા દુર્વ્યવહાર કરવામાં આવ્યો હતો.૩.

(૮) તેણીના મૃત્યુ સમયે તેણી બે મહિનાની ગર્ભવતી હતી.

(૯) પુરુષ બાળકનો સંભવિત જન્મ અપીલકર્તા નંબર ૨ અને ૩ ના વારસાની હદને અસર કરે તેવી શક્યતા હતી.

(૧૦) અપીલકર્તાઓ, ખાસ કરીને અપીલકર્તા નંબર ૨ અને ૩ નો મૃતકને મારી નાખવાનો ખૂબ જ મજબૂત હેતુ હતો.

(૧૧) જ્યારે પોલીસ સ્થળ પર પહોંચી ત્યારે અપીલકર્તાઓ ફરાર હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.

આ સંજોગોમાંથી કેટલાક સામાન્ય પ્રકૃતિના હતા.સંજોગો (૫) (૬) અને (૧૧) મહત્વપૂર્ણ છે.સંજોગો ૭,૮ અને ૧૦ અપીલકર્તા નંબર ૨ અને ૩ના સંબંધમાં વધારાના પરિબલો છે.

તથ્યાત્મક પાસાઓનું વિશ્લેષણ કરતા પહેલા એવું કહી શકાય કે ગુનો સાબિત કરવા માટે તે જરૂરી નથી કે ગુનો આચરવામાં આવ્યો હોય અને તમામ સંજોગોમાં જે વ્યક્તિઓએ તેનું કૃત્ય જોયું હોય તેમની કોર્ટ સમક્ષ તપાસ કરીને સીધા આંખના પુરાવા દ્વારા સાબિત થવું જોઈએ.ગુનાને પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા

દ્વારા પણ સાબિત કરી શકાય છે.મુખ્ય હકીકત અથવા ફેક્ટમ પ્રોબેન્ડમ પરોક્ષ રીતે ફેક્ટમ પ્રોબેન્સ, એટલે કે પુરાવા હકીકતોમાંથી લેવામાં આવેલા ચોક્કસ તારણો દ્વારા સાબિત થઈ શકે છે.તેને અલગ રીતે કહીએ તો, પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા મુદ્દાના મુદ્દા પર સીધા નથી પરંતુ તેમાં અન્ય વિવિધ તથ્યોના પુરાવાઓનો સમાવેશ થાય છે જે મુદ્દાની હકીકત સાથે ખૂબ નજીકથી સંકળાયેલા છે જે એકસાથે લેવામાં આવે તો તેઓ સંજોગોની સાંકળ બનાવે છે જેમાંથી મુખ્ય હકીકતનું અસ્તિત્વ કાયદેસર રીતે અનુમાન કરી શકાય છે અથવા ધારી શકાય છે.

આ કોર્ટ દ્વારા સતત એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં કેસ સંપૂર્ણપણે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોય, ત્યાં અપરાધના નિષ્કર્ષને ત્યારે જ ન્યાયી ઠેરવી શકાય છે જ્યારે તમામ દોષિત તથ્યો અને સંજોગો આરોપીની નિર્દોષતા અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિના અપરાધ સાથે અસંગત હોવાનું જણાય. [હુકુમ સિંહ વિરુદ્ધ રાજસ્થાન રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૭૭ એસ.સી. ૧૦૬૩), એરાડુ વિરુદ્ધ હૈદરાબાદ રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૬ એસ.સી. ૩૧૬), ઈરભદ્રપ્પા વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૩ એસ.સી. ૪૪૬), યુપી રાજ્ય વિરુદ્ધ સુખબાસી (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૫ એસ.સી. ૧૨૨૪), બલવિંદર સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૩૫૦) અને અશોક કુમાર ચેટર્જી વિરુદ્ધ એમપી રાજ્ય (એ.આઈ.આર.

૧૯૮૯ એસ.સી. ૧૮૯૦) જુઓ.જે સંજોગોમાંથી આરોપીના અપરાધ અંગે નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે તે વાજબી શંકાની બહાર સાબિત થવું પડશે અને તે સંજોગોમાંથી અનુમાન લગાવવાની માંગ કરવામાં આવેલી મુખ્ય હકીકત સાથે નજીકથી સંકળાયેલ હોવાનું દર્શાવવું પડશે.ભગત રામ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૬૨૧) માં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યાં કેસ સંજોગોમાંથી લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષ પર આધાર રાખે છે ત્યાં સંજોગોની સંચિત અસર એવી હોવી જોઈએ કે જેથી આરોપીની નિર્દોષતાને નકારાત્મક બનાવી શકાય અને ગુનાઓને કોઈપણ વાજબી શંકાની બહાર ઘરે લાવી શકાય.

અમે સી. ચેંગા રેડ્ડી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એ. પી. (૧૯૯૬ (૧૦) એસ.સી. સી. ૧૯૩) માં આ કોર્ટના નિર્ણયનો પણ સંદર્ભ આપી શકીએ છીએ, જેમાં તેનું અવલોકન આ રીતે કરવામાં આવ્યું છે:

"૨૧.પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત કેસમાં, સ્થાયી કાયદો એ છે કે જે સંજોગોમાંથી અપરાધનો નિષ્કર્ષ કાઢવામાં આવે છે તે સંપૂર્ણપણે સાબિત થવો જોઈએ અને આવા સંજોગો નિર્ણાયક પ્રકૃતિના હોવા જોઈએ.વધુમાં, તમામ સંજોગો સંપૂર્ણ હોવા જોઈએ અને પુરાવાની સાંકળમાં કોઈ અંતર ન રહેવું જોઈએ.વધુમાં, સાબિત

થયેલા સંજોગો માત્ર આરોપીના અપરાધની પૂર્વધારણા સાથે સુસંગત હોવા જોઈએ અને તેની નિર્દોષતા સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત હોવા જોઈએ.

પડાલા વીરા રેડ્ડી વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એપી (એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૭૯) માં એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કોઈ કેસ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોય, ત્યારે આવા પુરાવાએ નીચેના પરીક્ષણોને સંતોષવા જોઈએ:

(૧) જે સંજોગોમાંથી અપરાધનો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવે છે, તે સચોટ અને નિશ્ચિતપણે સ્થાપિત થવો જોઈએ;

(૨) તે સંજોગો આરોપીના અપરાધ તરફ નિશ્ચિત વલણ ધરાવતા હોવા જોઈએ;

(૩) સંચિત રીતે લેવામાં આવેલા સંજોગોએ એક એવી સાંકળ બનાવવી જોઈએ કે જેથી આ નિષ્કર્ષમાંથી કોઈ છટકી ન શકે કે તમામ માનવીય સંભાવનાઓમાં ગુનો આરોપી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય કોઈ નહીં; અને

(જ) દોષિત ઠેરવવા માટે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા આરોપીના અપરાધ સિવાય અન્ય કોઈ પૂર્વધારણાને સમજાવવા માટે સંપૂર્ણ અને અસમર્થ હોવા જોઈએ અને આવા પુરાવા માત્ર આરોપીના અપરાધ સાથે સુસંગત હોવા જોઈએ નહીં પરંતુ તેની નિર્દોષતા સાથે અસંગત હોવા જોઈએ.

યુ. પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ અશોક કુમાર શ્રીવાસ્તવ (૧૯૯૨ સી. આર. આઈ. એલ. જે. ૧૧૦૪) માં એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓનું મૂલ્યાંકન કરવામાં ખૂબ કાળજી લેવી જોઈએ અને જો આધાર રાખેલો પુરાવો વ્યાજબી રીતે બે તારણો માટે સક્ષમ હોય, તો આરોપીની તરફેણમાંનો પુરાવો સ્વીકારવો જ જોઈએ. એવું પણ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે જે સંજોગો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે તે સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત હોવાનું જાણવા મળવું જોઈએ અને આ રીતે સ્થાપિત તમામ હકીકતોની સંચિત અસર માત્ર અપરાધની પૂર્વધારણા સાથે સુસંગત હોવી જોઈએ.

સર આલ્ફ્રેડ વિલ્સે તેમના પ્રશંસનીય પુસ્તક 'વિલ્સ' સર્કમસ્ટેન્ટિયલ એવિડન્સ '(પ્રકરણ VI) માં પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના કિસ્સામાં ખાસ અવલોકન કરવા માટે નીચેના નિયમો મૂક્યા છે:(૧) કોઈ પણ કાયદાકીય

નિષ્કર્ષના આધાર તરીકે કથિત હકીકતો સ્પષ્ટપણે સાબિત થવી જોઈએ અને તથ્ય પ્રોબેન્ડમ સાથે જોડાયેલી વાજબી શંકાની બહાર હોવી જોઈએ; (૨) પુરાવાનો બોજ હંમેશા તે પક્ષ પર હોય છે જે કોઈ પણ હકીકતના અસ્તિત્વ પર ભાર મૂકે છે, જે કાયદાકીય જવાબદારીનું અનુમાન કરે છે; (૩) તમામ કિસ્સાઓમાં, પ્રત્યક્ષ અથવા પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા હોય કે જે શ્રેષ્ઠ પુરાવા રજૂ કરવા જોઈએ જે કેસની પ્રકૃતિ સ્વીકારે છે; (૪) અપરાધના નિષ્કર્ષને ન્યાયી ઠેરવવા માટે, દોષિત તથ્યો આરોપીની નિર્દોષતા સાથે અસંગત હોવા જોઈએ અને અન્ય કોઈપણ વાજબી પૂર્વધારણા પર સમજૂતી કરવામાં અસમર્થ હોવા જોઈએ. અને (૫) જો આરોપીના અપરાધ અંગે કોઈ વાજબી શંકા હોય, તો તે નિર્દોષ જાહેર થવાનો અધિકાર ધરાવે છે.

તેમાં કોઈ શંકા નથી કે દોષિત ઠેરવવાની સજા માત્ર પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોઈ શકે છે પરંતુ ૧૯૫૨માં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાથી સંબંધિત કાયદાના આધારસ્તંભ દ્વારા તેની ચકાસણી થવી જોઈએ.

હનુમંત ગોવિંદ નારગુંડકર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમ. પી. (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૨ એસ.સી. ૩૪૩) માં તે આ રીતે જોવા મળ્યું હતું:

"તે યાદ રાખવું સારું છે કે એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં પુરાવા પરિસ્થિતિજન્ય પ્રકૃતિના હોય, જે સંજોગોમાંથી અપરાધનો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો હોય તે પ્રથમ વખતમાં સંપૂર્ણ રીતે સ્થાપિત થવો જોઈએ, અને આ રીતે સ્થાપિત તમામ તથ્યો માત્ર આરોપીના અપરાધની પૂર્વધારણા સાથે સુસંગત હોવા જોઈએ.ફરીથી, સંજોગો નિર્ણાયક પ્રકૃતિ અને વલણના હોવા જોઈએ અને તે દરેક પૂર્વધારણાને બાકાત રાખવા જેવા હોવા જોઈએ પરંતુ જે સાબિત કરવા માટે પ્રસ્તાવિત છે.બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આરોપીની નિર્દોષતા સાથે સુસંગત નિષ્કર્ષ માટે કોઈ વાજબી આધાર ન છોડવા માટે અત્યાર સુધી સંપૂર્ણ પુરાવાઓની સાંકળ હોવી જોઈએ અને તે એવું બતાવવું જોઈએ કે તમામ માનવીય સંભાવનાઓમાં આ કૃત્ય આરોપી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ.

શરદ બર્ડહિચંદ સારડા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (એ.આઈ.આર. ૧૯૮૪ એસ.સી. ૧૬૨૨) માં પછીના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપી શકાય છે.તેમાં, પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાઓ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, એવું માનવામાં આવ્યું છે કે સાંકળ સંપૂર્ણ છે અને ફરિયાદી પક્ષમાં ખામીની નબળાઈને ખોટા બચાવ અથવા અરજી દ્વારા દૂર કરી શકાતી નથી તે સાબિત કરવાની જવાબદારી ફરિયાદી પક્ષ પર હતી.આ કોર્ટના શબ્દોમાં પૂર્વવર્તી શરતો, દોષિત ઠેરવવામાં

આવે તે પહેલાં પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોઈ શકે છે, તે સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત થવી જોઈએ.તેઓ છે:

(૧) જે સંજોગોમાંથી અપરાધનો નિષ્કર્ષ કાઢવાનો છે તે સંપૂર્ણપણે સ્થાપિત થવો જોઈએ.સંબંધિત સંજોગો સ્થાપિત થવા જોઈએ કે ન હોવા જોઈએ;

(૨) આ રીતે સ્થાપિત તથ્યો માત્ર આરોપીના અપરાધની પૂર્વધારણા સાથે સુસંગત હોવા જોઈએ, એટલે કે, તે આરોપી દોષિત છે તે સિવાય અન્ય કોઈ પૂર્વધારણા પર સમજાવી ન શકાય;

(૩) સંજોગો નિર્ણાયક પ્રકૃતિ અને વલણના હોવા જોઈએ.

(૪) તેઓએ સાબિત કરવા સિવાયની દરેક સંભવિત પૂર્વધારણાને બાકાત રાખવી જોઈએ; અને

(૫) પુરાવાઓની એવી સાંકળ હોવી જોઈએ કે જેથી આરોપીની નિર્દોષતા સાથે સુસંગત નિષ્કર્ષ માટે કોઈ વાજબી આધાર ન છોડી શકાય

અને તે બતાવવું જોઈએ કે તમામ માનવીય સંભાવનાઓમાં આ ફૂટ્ય આરોપી દ્વારા કરવામાં આવ્યું હોવું જોઈએ.

એ નોંધવું જોઈએ કે ટ્રાયલ કોર્ટે તબીબી પુરાવાઓ સાથે વિસ્તૃત રીતે વ્યવહાર કર્યો છે અને જાણવા મળ્યું છે કે ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલમાં સમાવિષ્ટ ઉદ્દેશ્યપૂર્ણ તારણો સાથે અસંગત ન હતો. એક મહત્વપૂર્ણ લક્ષણ, જેની નીચેની અદાલતો દ્વારા યોગ્ય રીતે નોંધ લેવામાં આવી છે, તે એ છે કે શરૂઆતમાં આરોપી વ્યક્તિઓ હાજર હોવા છતાં, જ્યારે પોલીસ સમક્ષ ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી કે આ કેસ આકસ્મિક મૃત્યુ નહીં પણ હત્યાનો હતો, ત્યારે આરોપી વ્યક્તિ ફરાર થઈ ગયો છે. અન્ય એક વિશેષતા, જેની નીચેની અદાલતો દ્વારા યોગ્ય નોંધ લેવામાં આવી છે, તે એ છે કે મૃતદેહને ઉતાવળમાં દફનાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાઓ મૃતકના ઘરના રહેવાસીઓ હતા. બચાવ પક્ષના સાક્ષી ડી. ડબલ્યુ.-૧નો પુરાવો, જેની એ દલીલને સાબિત કરવા માટે તપાસ કરવામાં આવી હતી કે મૃતક કૂવાની નજીક નીચે પડી ગયો છે, તેને નકારી કાઢવામાં આવ્યો છે, અને અમારા મતે તે સાચું છે. જોકે બચાવ પક્ષની અરજીનું જૂઠાણું આરોપો સાબિત કરવા માટે પૂરતું નથી, તે ફરિયાદી પક્ષના આરોપોને સાબિત કરવા માટે વધારાની કડી પ્રદાન કરે છે. કાર્લાટક રાજ્ય વિરુદ્ધ લક્ષ્મણૈયા (૧૯૯૨ સપ્લિમેન્ટ (૨) એસ.સી. સી.

૪૨૦) માં, ઘટનાની તારીખથી તેની ધરપકડ સુધી આરોપીના ફરાર થવાનું વર્તન એક મહત્વપૂર્ણ સંજોગો માનવામાં આવતું હતું.

ઉપર નોંધ્યા મુજબ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પ્રકાશિત સંજોગો, આરોપને સાબિત કરવા માટે પૂરતા છે, જેમ કે ટ્રાયલ કોર્ટ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા અપીલકર્તાઓ સામે યોગ્ય રીતે ઠરાવવામાં આવ્યો છે.

સ્થિતિ હોવા ઉપર, અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલા અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પુષ્ટિ કરાયેલા તારણોમાં કોઈ નબળાઈ શોધી શકતા નથી, જે કોઈપણ હસ્તક્ષેપની બાંધધરી આપે છે.

અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તે મુજબ રદ કરવામાં આવે છે.

વી એમ

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.